

KATRAM SAVU KUBIKU

NACIONĀLĀ TEĀTRA JAUNĀS ZĀLES IESTUDĒJUMS – UKRAIŅU DRAMATURĢES MARINAS SMIĻANECAS LUGA “SUŅA MĀJA” UKRAIŅU REŽISORES LARISAS SEMIROZUMENKO INTERPRETĀCIJĀ – APLIECINA DZĪVES PAMATVĒRTĪBAS, CIVĒCISKAS SAPRAŠANĀS UN ĢIMENISKO SAIŠU NOZĪMI.

Sirsnīgi un nesamāksloti par būtisko

Izrādās, ka ukraiņu režisorei ir dabiska saikne ar Latviju: intervijā Aijai Kaukulei “Latvijas Avīzē” viņa atklāj, ka savu bērnību un skolas gadus pavadījusi Rīgā, jo tēvs te savulaik norīkots darbā un ģimene pārcēlusies uz Latviju. [1] 1991. gadā nolēmuši tomēr atgriezties dzimtenē, bet te palikusi režisores māsa. Larisa Semirozumenko Kijivā pasniegusi aktiermeistarību Kijivas universitātē un darbojusies nelielā privātajā teātrī, kas atradies pagrabstāvā un tālab ticis pasargāts no kara laika uzlidojumiem; viņas vīrs ir aktieris. Intervijā režisore stāsta par to, kā lielle valsts teātri Ukrainā mēģina turpināt darbu, bet daudzi no nelielajiem teātriem ir slēgti, kā viņas kolēģi brauc ar izrādēm uz frontes līniju, kur gaisa uzlidojumu dēļ izrādes nereti tiek pārtrauktas, visiem dodoties uz patvertni, un pēc tam atkal turpinātas. “Suņa mājas” uzvedums ir režisores veltījums gan Ukrainai, gan Latvijai – šajā mums visiem smagajā laikā, kad elementāri cilvēcības principi un ētikas likumi tiek mīdīti kājām, ciniski ignorēti un apsmieti no agresoru puses.

“Izrāde stāsta par mazajiem kariem, citu acīm gandrīz nemanāmajiem kariem, kuri arī ik dienas tiek izkaroti neskaitāmās ģimenēs, – pat ja to iznākums nav asiņains vai letāls.”

Kādas ukraiņu ģimenes trīs brāļi uznāk spēles telpā ar tādu iekšējo un ārējo spriedzi, satraukumu un uzvilktību, kas brāžiem pārtop emocionālā un fiziskā agresijā, ka šaubu nav – ģimeniska saikne starp viņiem ir zudusi un jau gadiem risinās īsts klusais *brāļu karš*. Dramaturģe Marina Smiļaneca ir bijusi tikai divdesmit piecus gadus veca, kad 2017. gadā uzrakstījusi šo lugu, bet jaunajai rakstniecei ir izdevies precīzi uztvert un atspoguļot to savstarpējās nesaprašanās, neiecietības, atsvešinātības un trauksmes izjūtu, kas nereti valda attiecībās starp vistuvākajiem un kas ir labi pazīstama arī latviešu ģimenēs. Cīņa par prioritāti ģimenē, savas taisnības un uzskatu uzspiešana citiem, neiecietība, pārākuma apziņa vai tieši otrādi – mazvērtības kompleksi, kas veidojas, salīdzinot sevi (vai nemitīgi topot citu salīdzinātam) ar ārēji it kā veiksmīgākajiem ģimenes locekļiem, mazāki vai lielāki ikdienas konflikti – vai tad tas mums ir kas svešs?

Ārēji vislīdzsvarotākais un respektablākais uzvedumā šķiet vecākais brālis Tarass Egila Melbārža atveidā. Pēc tēva nāves viņš, protams, ir galvenā autoritāte ģimenē, ko arī nemitīgi liek izjust abiem pārējiem brāļiem. Romāna Bargā vidējais brālis Antons sākotnēji drudžaini rosās spēles telpā kā īsts nervu kamols, mētājas ar aizvainojošām replikām, un nav īsti saprotams, kas viņu grauž – nenokārtota dzīve, smagi atmaksājams kredīts par dzīvokli vai kompleksi attiecībā gan pret abiem brāļiem, gan tēvu, kurš bijis visu apkārtnes iedzīvotāju mīlēts un cienīts ārsts, bet laika un iejūtības pret paša bērniem pietrūcis... Ģimenes pastārtis Roma, kura lomā organiski izdzīvo Uldis Siliņš, ir tipisks nekomunikabls, kapuci galvā uzvilcis

un sevī noslēdzies mūsdienu jaunietis, kurš neizlaiž no rokām mobilo telefonu un kura vienīgā interese ir ātrāk pārdot veco tēva māju laukos un *notīties*.

Taču pamazām kā īstā psihoterapijas seansā atklājas, ka viss nebūt nav tā, kā izskatās. Izrādās, ka vecākā brāļa labklājību balsta viņa bagātās sievas, kam viņš ir verdziski padevīgs, maks, un ka abi vecākie brāļi zināmā mērā pat apskauž necilo *frīku* – jaunāko brāli, jo pēc mātes nāves dzemdībās tieši viņš ir saņēmis lielāko tēva mīlestības un uzmanības devu, u. tml.

“Kā īsts situācijas katalizators darbojas arī agrākās kaimiņienes un brāļu bērnības draudzenes Aņutas ierašanās, kurai joprojām ir būtiska vieta brāļu sirdīs, jo kontaktā ar viņu sāk atvērties visu brāļu slēptā emocionālā dzīve, slāpētas jūtas un pieķeršanās.”

Elizabete Skrastiņa Aņutas lomā ir absolūti pārliecinoša, – viņas varones sirsnība un vienkāršība ne tikai pārtrauc un izgaisina brāļu *gaiļu cīņas* radīto spriedzi, bet piepilda visu telpu ar siltuma vilni. Kā labā feja viņa atkausē brāļu nosalušās dvēseles, un katrs no viņiem – gan augstprātīgais vecākais, gan īdzīgais vidējais, gan spurainais jaunākais brālis – atveras savā gaišākajā būtībā. Emocionāli aizkustinošu un smeldzīgu noskaņu rada aktieru dziedātā ukraiņu dziesma. Tomēr arī pašai Aņutai netrūkst problēmu, viņa ir smagas dilemmas priekšā... Izrāde tiek reti spēlēta, tādēļ man vēl nav izdevies šajā lomā redzēt Janu Ļisovu, taču esmu pārliecināta, ka šī aktrise, kura sevi jau ir daudzsološi pieteikusi Nacionālajā teātrī ar vairākām spilgtām lomām, Aņutas tēlā un izrādē ienesīs savas spēcīgās personības enerģiju un pievilcību.

Vai jums jau ir savs Kubiks?

Kā īsts patiesības un cilvēcības katalizators izrādē darbojas arī vecais suns Kubiks, pie kura sarežģītos brīžos ar savu bēdu stāstu tveras katrs no brāļiem. Šai lomai ir maz teksta, jo suns ierunājas tikai uzveduma sākumā, apcerot cilvēku dīvaino, neizprotamo dabu, un finālā, kad brāļi negaidīti ir tikuši pie visjaunākā, ceturtā brālīša. Taču Ģirtam Jakovļevam ar savu izslīpēto meistarību arī šajā nelielajā apjomā izdodas būtiski papildināt izrādes vēstījumu – atziņu, ka cilvēks (un pat suns) nav nekas bez savas dzimtenes, savām mājām, bez sev tuvajiem un mīļajiem. Cik aizkustinoši aktieris stāsta par to, kā jaunības muļķībā aizbēdzis no saimnieka, divas nedēļas blandījies apkārt kā Dieva nepieņemts, ilgodamies pēc savām mājām, līdz beidzot ticis laimīgi atrasts! Nezin, vai daudzi cilvēki, kas arī bēg no savām mājām un pēc tam spiesti to nožēlot, tiek tik *laimīgi atrasti*? Pieņemu, ka arī Jānis Skanis, kuru šajā lomā vēl nav izdevies redzēt, ar sev piemītošo sirsnību un iejūtību veldzē gan izrādes varoņus, gan skatītājus.

Vai mēs katrs neilgojamies pēc šāda Kubika, kam uzticēt gan savus priekus, gan ikdienas kreņkus un rūpestus? Labi, ja mums šāds *Kubiks* jau ir. Problemātiskāk, ja Kubika aizstājējs tiek meklēts alkoholā, narkotikās vai kur citur. Gan režisores, gan visu iestudējuma veidotāju – scenogrāfa Valtera Kristberga, kostīmu mākslinieces Jūlijas Kristbergas, gaismu mākslinieces Kristas Erdmanes, video mākslinieka Toma Zeļģa, muzikālā noformējuma autores Kristas Prauliņas –, gan aktieru ansambļa precīzais, smalkjūtīgais darbs apliecina, ka mūsdienu stresa pilnajā un apdraudētajā pasaulē bez *suņa mājas* patvēruma sapratnē un cilvēcībā būs grūti, pat neiespējami izdzīvot arī mūsu visu kopējai *lielajai mājai*.

